

Ášši 10 Duohtavuodá- ja seanadanproseassa / Sak 10 Sannhets- og forsoningsprosessen

Nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett

Mildosat | Vedlegg:

1. **NSRs innspill til råutkast om et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett, 10. juni 2026**
2. [UiT: Førstekast av utredningen om et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett, 21. august 2026](#)
3. [Sametingets plenumssak 005/24 – Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport – Sametingets overordnede vurderinger](#)
4. [Sametingets plenumssak 007/24 – Sannhet og forsoning – Pilar 1: Kunnskap og formidling](#)
5. [Kunnskapsdepartementets mandat til UiT – utredning av mulig organisering av et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett](#)

Bakgrunn

Stortinget har som del av oppfølgingen av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport bedt regjeringen utrede organiseringen av et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett. Kunnskapsdepartementet ga i desember 2025 UiT Norges arktiske universitet i oppdrag å gjennomføre utredningen.

UiT la fram et råutkast 27. mai 2026. NSR ga innspill til råutkastet 10. juni. NSR understreket da særlig at prosessen og organiseringen må bygge på samenes rett til selvbestemmelse, konsultasjoner og prinsippet om fritt og informert forhåndssamtykke (FPIC). NSR ba også om at organiseringen må bidra til gjenreising ved å styrke eksisterende samiske institusjoner og bygge opp kompetansemiljøer der kapasiteten er svakere.

UiT la fram førsteutkastet til utredningen 21. august. NSR har fått utsatt frist for innspill til 22. september 2026, slik at NSRs 49. landsmøte kan behandle høringsuttalelsen.

Førsteutkastet

UiTs primærforslag er å etablere Nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett som én felles stiftelse. Det foreslås egne fagenheter for samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske forhold, men med felles styre og en felles overordnet organisasjon.

Et mindretall i faggruppen har fremmet et alternativt forslag i punkt 6.5. Forslaget tar utgangspunkt i samenes status som urfolk og samenes rett til selvbestemmelse og åpner for et eget samisk kompetansesenter forankret i en samisk eller samiskstyrt institusjon.

Faggruppemedlem Eva Josefsen har avgitt dissens til deler av utredningen. Dissensen understreker blant annet at det ikke er tilstrekkelig at samene gis innflytelse over samiske spørsmål, men at samene selv må kunne definere og ta beslutninger om kunnskapsutvikling, dokumentasjon, forskning og formidling.

Sametingets tidligere behandling

Sametingets plenum behandlet Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport i mars 2024. I sak 005/24 var Sametinget positivt til kommisjonens forslag om et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett. Sametinget understreket samtidig at etableringen måtte følges av en reell styrking av eksisterende institusjoner i Sápmi og institusjonsbygging der samiske institusjoner mangler, og at den videre utredningen måtte skje i nært samarbeid med Sametinget.

I behandlingen av Pilar 1: Kunnskap og formidling slo Sametinget blant annet fast at samer skal være premissleverandører for kunnskap om samiske forhold, og at samiske institusjoner og kunnskapsmiljøer må styrkes. Sametinget viser også til behovet for å styrke urfolks kunnskapssystemer og øke bruken av urfolkskunnskap.

Landsstyrets vurdering

Landsstyret mener at representasjon og medvirkning i en felles struktur ikke er det samme som samenes rett til selvbestemmelse.

NSR skal samtidig ikke definere hvilken organisatorisk løsning som er riktig for kvener/norskfiner og skogfiner.

På denne bakgrunnen legges følgende høringsuttalelse fram for landsmøtet:

Høringsuttalelse

Innspill til førsteutkast av utredningen om et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett

Norske Samers Riksforbund (NSR) viser til førsteutkastet av utredningen om et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett, lagt fram av UiT 21. august 2026.

NSR støtter behovet for et varig kunnskapsløft om fornorskingspolitikken og uretten den har medført. Samtidig har vi gjennom hele prosessen understreket at spørsmålet ikke bare handler om hvilke oppgaver et framtidig kompetansesenter skal ha, men om hvem som skal ha myndighet til å definere og styre arbeidet.

Tidligere innspill

I vårt innspill til råutkastet hadde NSR tre hovedanbefalinger.

For det første ba vi om at prosessen måtte bygge på samenes rett til selvbestemmelse og konsultasjoner, og prinsippet om fritt og informert forhåndssamtykke (FPIC). For det andre ba vi om at organiseringen måtte bidra til gjenreising gjennom å styrke eksisterende samiske institusjoner og samtidig bygge opp kompetansemiljøer der kapasiteten i dag er svakere. For det tredje understreket vi at forsoning må være et selvstendig oppdrag, hvor samiske språk, erfaringsbasert kunnskap, urfolkskunnskap og et allsamisk perspektiv inngår.

NSR mener at førsteutkastet ikke har ivaretatt våre anbefalinger på en tilstrekkelig måte.

NSR har tidligere uttrykt bekymring for hvordan prosessen er gjennomført, blant annet fordi skogfinske miljøer ikke er representert i faggruppen.

NSR står i solidaritet med kvener/norskfinner og skogfinner og mener at staten må legge til rette for forsoningsarbeid og institusjonsbygging i tråd med deres egne behov, prioriteringer og ønsker. Det er ikke samenes oppgave å definere hvilken organisatorisk løsning som er riktig for nasjonale minoriteter.

Retten til selvbestemmelse må få organisatoriske konsekvenser

Primærforslaget legger den samiske fagenheten inn i én felles stiftelse med et felles styre og en felles overordnet organisasjon for samer, kvener/norskfinner og skogfinner. Representasjon og medvirkning i et felles system er ikke det samme som samenes rett til selvbestemmelse.

I vårt første innspill skrev vi at den samiske delen av arbeidet må få egen styring, egne ressurser og egen institusjonell forankring. Vi understreket også at det ikke må etableres en modell der samiske institusjoner blir leverandører, mens de overordnede prioriteringene bestemmes et annet sted.

NSR mener at samenes rett til selvbestemmelse ikke ivaretas med det foreslåtte forslaget. NSR tar ikke stilling til den nærmere organiseringen, lokaliseringen eller hvilke samiske institusjoner som skal inngå. Dette må være resultatet av en samisk prosess og reelle konsultasjoner, med mål om å oppnå fritt og informert forhåndssamtykke.

Det alternative forslaget i punkt 6.5 ligger langt nærmere dette utgangspunktet. Her foreslås et eget samisk kompetansesenter forankret i en samisk eller samiskstyrt institusjon, og det legges til grunn at premissgivergruppene skal ha selvstendig ansvar for strategiske prioriteringer.

NSR støtter hovedprinsippene i dissensen.

Arealspørsmål må være en del av forsoningsarbeidet

NSR mener at spørsmål om land, vann, naturressurser og naturinngrep må få en tydeligere plass i kompetansesenterets forsoningsarbeid. Utredningen peker selv på at fornorskingspolitikken overfor samene hadde en territoriell dimensjon, og at press på tradisjonelle bruksområder og utnyttelse av naturressurser er en grunnleggende årsak til konflikt. Den viser også til at kartlegging av rettigheter og god forvaltning er viktig i oppfølgingen av kommisjonens rapport, samtidig som Stortinget ikke fulgte opp kommisjonens forslag om avklaring av land- og vannrettigheter.

Utredningen advarer dessuten mot at forsoningsarbeidet konsentreres om språk, kultur og dialog, mens konflikter om arealer, ressurser og beslutningsmyndighet får begrenset oppfølging. NSR mener derfor at utredningen ikke i tilstrekkelig grad følger opp sin egen analyse når kompetansesenterets konkrete forsoningsoppdrag utformes. Når en grunnleggende årsak til konflikt fortsatt er uavklart, kan forsoningsarbeidet ikke i hovedsak dreie seg om kunnskap, dialog og formidling. Også pågående konflikter om land, vann, naturressurser og samiske rettigheter må inngå i hva senteret skal arbeide med.

Gjenreising må styrke det samiske samfunnet

For NSR er dette også et spørsmål om hva gjenreising etter fornorskingen skal innebære.

Samiske institusjoner, kompetansemiljøer og organisasjoner er bygget opp gjennom langvarig politisk arbeid, frivillig innsats og innsats i samiske lokalsamfunn. De er i seg selv en del av gjenreisningen etter fornorskingen. Mange av dem har fortsatt for svake rammer.

Dette samsvarer også med Sametingets allerede vedtatte politikk. Da Sametingets plenum behandlet Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport i mars 2024, var Sametinget positiv til etablering av et nasjonalt kompetansesenter, men understreket samtidig at etableringen må følges av «en reell styrking av de eksisterende institusjonene i Sápmi» og institusjonsbygging i områder der samiske institusjoner mangler. Sametinget slo også fast at den videre utredningen måtte skje i nært samarbeid med Sametinget.

I behandlingen av Pilar 1 slo Sametinget videre fast at det er viktig at samer er premissleverandører for kunnskap om samiske forhold, og at samiske institusjoner og kunnskapsmiljøer må styrkes økonomisk og ha en sentral plass i kunnskapsutvikling og formidling.

Sametingets overordnede vedtak legger også til grunn at FNs urfolkserklæring må danne rammeverket for forsoning, og at et oppgjør med fornorskingen må innebære styrking av Sametinget og det samiske sivilsamfunnet.

NSR mener disse prinsippene må få praktiske konsekvenser. Ressursene som nå skal brukes på oppfølgingen etter fornorskingen må bidra til å styrke samisk institusjonsbygging og kompetanse, ikke bygge opp en ny felles overbygning som samiske miljøer igjen må innordne seg under.

Avslutning

NSR støtter behovet for et langsiktig og forpliktende arbeid med kunnskap, dokumentasjon, forskning og forsoning etter fornorskingspolitikken.

Men forsoning kan ikke bygges gjennom en ny struktur hvor andre igjen får være med på å sette de overordnede rammene for samisk kunnskap, samisk historie og samiske prioriteringer.

NSRs standpunkt er at den samiske delen av arbeidet må organiseres gjennom et eget samisk kompetansesenter. Den nærmere utformingen må utvikles gjennom en samisk prosess basert på samenes rett til selvbestemmelse, konsultasjoner og prinsippet om fritt og informert forhåndssamtykke.

Et kompetansesenter skal ikke bare formidle historien om fornorskingen. Måten det organiseres på må i seg selv være en del av gjenreisningen etter fornorskingen.

MEARRÁDUS EVTTOHUS | FORSLAG TIL VEDTAK:

1. NSRs 49. landsmøte vedtar høringsuttalelsen «Innspill til førsteutkast av utredningen om et nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett», med de endringer som følger av landsmøtets behandling.
 2. Landsstyret gis fullmakt til å foreta nødvendige redaksjonelle tilpasninger før høringsuttalelsen oversendes UiT innen fristen 22. september 2026.
-